

تأثیر قصه‌گویی قصص قرآنی بر سازش‌یافتگی کودکان پیش‌دبستانی

رقیه درستی^۱، حیدرعلی زارعی*^۲

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران
 ۲. استادیار گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی، خوی، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۸/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۴/۲۱

چکیده

زمینه و هدف: قصه‌گویی در طول تاریخ برای افراد جذابیت و کشش خاصی داشته است و در مورد کودکان یک شیوه تربیتی محسوب می‌شود. به همین دلیل، قصه‌گویی یکی از ابزارهای مهم اصلاح رفتار کودکان محسوب می‌شود؛ بنابراین پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر قصه‌های قرآنی بر سازش‌یافتگی کودکان پیش‌دبستانی صورت گرفت.

روش: طرح پژوهش حاضر از نوع نیمه‌آزمایشی بود. جامعه آماری تحقیق شامل همه دانش‌آموزان پیش‌دبستانی شهر خوی در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ بود. حجم نمونه پژوهش، شامل ۴۰ کودک ۵-۶ ساله (۲۰ نفر گروه آزمایش و ۲۰ نفر گروه گواه) بودند که با روش نمونه‌گیری در دسترس از دو کلاس یک مدرسه انتخاب شده و به صورت تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه اختصاص داده شدند. اعضای گروه آزمایش طی ۸ جلسه یک‌ساعته تحت آموزش قصه‌گویی قرار گرفتند. ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه سازش‌یافتگی (سینها و سینگ، ۱۹۹۳) بود که در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون اجرا شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل کوواریانس انجام شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که بین میانگین نمرات کودکان گروه آزمایش و گواه در سازش‌یافتگی اجتماعی تفاوت معناداری به نفع گروه آزمایش وجود دارد ($p < 0/05$). اما در دو مؤلفه سازش‌یافتگی عاطفی و سازش‌یافتگی آموزشی تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری: برای افزایش سازش‌یافتگی اجتماعی کودکان در مراکز پیش‌دبستانی، می‌توان از شیوه قصه‌گویی به ویژه قصص قرآنی استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: قصه‌های قرآنی، سازش‌یافتگی، کودکان پیش‌دبستانی

*نویسنده مسئول: حیدرعلی زارعی، استادیار گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی، خوی، ایران.

ایمیل: Alizarei@iaukhoy.ac.ir | تلفن: ۰۴۴ - ۳۶۴۳۰۰۰۱

مقدمه

سازش‌یافتگی در اصل از علم زیست‌شناسی نشأت گرفته است. نخستین بار داروین^۱ (۱۸۸۵) آن را در نظریه تکامل خود مطرح کرد، سپس این مفهوم در علوم دیگر همچون روان‌شناسی و جامعه‌شناسی مورد استفاده قرار گرفت (۱). روان‌شناسان مفهوم زیست‌شناختی سازش‌یافتگی را از نظریه داروین اقتباس کرده و آن را به مفهوم تلاش‌های فرد برای پیش رفتن و زنده ماندن در محیط‌های اجتماعی خود تغییر داده‌اند (۲)؛ بنابراین در علم روان‌شناسی، سازش‌یافتگی فرایندی کم و بیش آگاهانه فرض می‌شود که بر پایه آن فرد با محیط اجتماعی، طبیعی یا فرهنگی انطباق می‌یابد. این انطباق مستلزم آن است که فرد خود را تغییر داده یا این که فعالانه تغییراتی در محیط ایجاد کند و در نتیجه هماهنگی لازم بین فرد و محیط ایجاد شود (۳).

سینها و سینگ^۲ سازش‌یافتگی را به سه نوع اصلی: الف) سازش‌یافتگی آموزشی، ب) سازش‌یافتگی اجتماعی، و ج) سازش‌یافتگی عاطفی طبقه‌بندی کرده‌اند (به نقل از ۴). سازش‌یافتگی آموزشی رضایت از محیط آموزشی و انجام فعالیت‌هایی مانند برنامه‌ریزی، علاقه‌مندی به مسائل تحصیلی، توجه درسی و شرکت در بحث‌ها و به‌طور کلی کفایت و صلاحیت‌های تحصیلی است که کارکرد مؤثر تحصیلی را افزایش می‌دهد. انجمن روان‌پزشکی آمریکا سازش‌یافتگی اجتماعی را هماهنگ ساختن رفتار به منظور برآورده ساختن نیازهای محیطی که مستلزم اصلاح تکانه‌ها، هیجان‌ها یا نگرش‌هاست، تعریف می‌کند (۵). این نوع سازش‌یافتگی اجتماعی شامل انطباق فرد با محیط اجتماعی خود است که ممکن است با تغییر دادن خود و یا محیط به دست آید. سازش‌یافتگی عاطفی شامل سلامت روانی خوب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات، فعالیت‌ها و افکار است؛ به عبارت دیگر، سازش عاطفی یعنی مکانیزم‌هایی که

توسط آنها، فرد ثبات عاطفی پیدا می‌کند (۶). بر اساس نظر محققان، سازش‌یافتگی یک ویژگی ثابت نبوده و می‌توان آن را از طریق آموزش افزایش داد (۷).

یکی از بهترین روش‌های آموزش کودکان به ویژه در زمینه سازش‌یافتگی و مهارت‌های اجتماعی روش قصه‌گویی است و اندیشمندان استفاده از این روش را بسیار بااهمیت می‌دانند (۸، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲). قصه‌گویی، عبارت است از هنر یا حرفه نقل داستان به صورت شعر یا نثر که شخص قصه‌گو آن را در برابر شنونده زنده اجرا می‌کند. داستان‌هایی که نقل می‌شود، می‌تواند به صورت گفتگو، ترانه، آواز با موسیقی یا بدون آن، با تصویر و سایر ابزارها همراه باشد. همچنین ممکن است از منابع شفاهی، چاپی یا ضبط مکانیکی استفاده شود. در روزگاران کهن، تاریخ، سنت‌ها، مذهب، آداب، قهرمانی‌ها و غرور قومی به وسیله قصه‌گوها از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شد (۱۳).

در نظام تربیتی اسلام هم همانند نظریه پردازان علوم انسانی بر اهمیت و کاربرد روش قصه‌گویی تأکید شده است (۱۴). در واقع، قرآن به عنوان رکن اصلی تربیت اسلامی، زبان قصه را مورد استفاده قرار داده تا بر نفوذ و جاذبه مطالب تربیتی و هدایت‌کننده خود بیفزاید. قصص قرآن مفاهیم ارزشمندی را در بردارند که بر جوانب مختلف تحول کودکان تأثیر دارد و چنانچه انتخاب قصه و به چالش کشیدن مفاهیم برگرفته از آن، مطابق با ظرفیت‌های آنان باشد، موجب می‌شود تا کودکان بیشتر بتوانند با دین ارتباط برقرار کنند و آموزه‌های دینی را بهتر درک کنند. همچنین قصه‌های قرآن، علاوه بر افزایش تخیل در کودکان مفاهیم ارزشی نظیر شجاعت، راست‌گویی، مهربانی، صداقت، امانت‌داری و غیره را هم به دنبال دارد که می‌تواند به تحول اخلاقی و اجتماعی و در نتیجه به سازش‌یافتگی آنان کمک کند. به همین دلیل می‌توان بسیاری از توصیه‌های تربیتی و مهارت‌های موردنیاز کودکان را با استفاده از قصه‌های قرآن به کودکان آموزش داد. در قرآن قصه‌های حقیقی زیادی وجود دارد که فضای قصه‌های آن

1. Darwin
2. Sinha and Sing

مثبت دارد. در مجموع نتایج همه پژوهش‌های گزارش شده حاکی از این است که قصه‌گویی ابزاری مفید و مؤثر جهت اصلاح رفتار، مهار هیجانات، افزایش مهارت‌های اجتماعی و کاهش مشکلات رفتاری در کودکان محسوب می‌شود و بهتر است از آن در مهدهای کودک و مراکز پیش‌دبستانی استفاده شود. مطلبی مهمی که از مجموع نتایج تحقیقات قبلی استنتاج می‌شود این است که قصه‌گویی می‌تواند از طریق کاهش رفتارهای نامطلوب مثل افسردگی و اضطراب اجتماعی از یک سو و افزایش رفتارهای مطلوب مثل مهارت‌های اجتماعی یا خودکارآمدی از سوی دیگر موجب افزایش سازش‌یافتگی در کودکان شود.

با توجه به مطالب مطرح شده و نتایج پژوهش‌های قبلی از یک سو و خلأ پژوهشی در زمینه تأثیرات قصه‌های قرآنی بر سازش‌یافتگی کودکان، موضوع اساسی و محوری پژوهش حاضر بررسی نقش و تأثیر قصه‌گویی بر سازش‌یافتگی کودکان پیش‌دبستانی است.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت کنندگان: طرح پژوهش حاضر از نوع نیمه‌آزمایشی با دو گروه آزمایش و گواه و اجرای پیش‌آزمون و پس‌آزمون است. جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانش‌آموزان دوره پیش‌دبستانی آموزش و پرورش شهر خوی در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ به تعداد ۷۰۰ دانش‌آموز بود. حجم نمونه پژوهش شامل ۴۰ کودک پنج‌الی شش‌ساله (۲۰ دختر و ۲۰ پسر) بود که از دو کلاس یکی از مدارس از طریق روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و از طریق جابجایی تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند. ملاک ورود به نمونه تحقیق برخورداری از سلامت جسمانی بر اساس پرونده کودکان و نظر مربیان مرکز پیش‌دبستانی بود و ملاک خروج هم غیبت بیش از دو جلسه دانش‌آموزان بود.

چنان شخصیت مخاطب را تحت تأثیر قرار می‌دهد که او با میل و علاقه همگام با داستان پیش می‌رود. ساختار دلنشین و زیبایی قصه‌ها به گونه‌ای است که در همه فرازها حق را از باطل جدا می‌کند و خواننده را از عاقبت ناسپاسی، نافرمانی، مردم‌آزاری، شرک، کفر و گناه آگاه می‌کند. از این رو، با توجه به تأثیر قصه بر شخصیت کودکان و علاقمندی آنها به قصه، قصه‌های قرآنی بهترین وسیله برای آموزش و اصلاح رفتار در کودکان است (۹).

نظر به اهمیت نقش قصه‌گویی در تحول همه‌جانبه کودکان، پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام شده است. برای نمونه پژوهش‌های قبلی رابطه قصه‌گویی را با هوش اجتماعی (۱۵) و رابطه والد-کودک (۱۶) مطالعه کرده‌اند. در بخشی از پیشینه مربوط به قصه‌گویی نیز، تأثیر این شیوه بر بهبود اختلالات رفتاری کودکان مورد بررسی قرار گرفته است. برای نمونه می‌توان به تأثیر قصه‌گویی بر کاهش مشکلات رفتاری (۱۷)، پرخاشگری (۱۸) اضطراب اجتماعی (۱۹) افسردگی (۲۰) و افزایش خودکارآمدی (۲۱) مهارت‌های اجتماعی (۲۲ و ۲۳) و اصلاح تفکرات منفی (۱۲) اشاره کرد.

همان‌گونه که ملاحظه شد با وجود انجام پژوهش‌های فراوان در خصوص قصه‌گویی، در زمینه تأثیر قصص قرآنی مطالعات کمی صورت گرفته است. در این راستا، نتایج تحقیق هویدا و همایی (۱۳) در بررسی تأثیر قصه‌های قرآنی بر هوش هیجانی کودکان مهدکودک نشان داد که قصه‌های قرآنی بر چهار حیطه هوش هیجانی شامل درک عواطف و احساسات خود و دیگران، مهار احساسات و عواطف، مهارت‌های اجتماعی، و خوش‌بینی و نگرش مثبت تأثیرگذار بوده است. سلیمان نژاد و سودی (۹) در تحقیق خود در زمینه تأثیر قصص قرآنی بر سازش‌یافتگی اجتماعی نشان دادند که قصص قرآنی بر سازش‌یافتگی اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی مؤثر است. نتایج مطالعه همایی، کجباف و سیادت (۲۴) نشان داد که قصه‌گویی بر هر شش مؤلفه سازش‌یافتگی در کودکان تأثیر

(ب) ابزار

۱. پرسشنامه سازش‌یافتگی دانش‌آموزان: در این پژوهش برای سنجش انواع سازش‌یافتگی کودکان از ویرایش نخست پرسشنامه سازش‌یافتگی سینها و سینگ (۱۹۹۳) استفاده شد. این پرسشنامه از نوع مداخله‌ی کاغذی است و دانش‌آموزان را از نظر میزان سازش‌یافتگی اجتماعی، عاطفی، و آموزشی مورد ارزیابی قرار می‌دهد. هنجاریابی این پرسشنامه در بین ۳۰۰۰۰ نفر از دانش‌آموزان ایرانی توسط احقر در سال ۱۳۸۳ انجام شده است. اعتبار و روایی پرسشنامه در تحقیقات قبلی مطلوب گزارش شده است (۲ و ۲۵). ضریب اعتبار که توسط سینها و سینگ (۱۹۹۳) از سه روش دونیمه کردن، باز آزمایی و کودر-ریچاردسون مورد بررسی قرار گرفت، همگی بالای ۰/۹۰ بوده است. برای نمونه ضرایب حاصل از روش باز آزمایی برای مؤلفه‌های سازش‌یافتگی اجتماعی، عاطفی و آموزشی به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۹۶ و ۰/۹۳ و برای کل پرسشنامه برابر ۰/۹۳ گزارش شده است (۴). در تحقیق حاضر نیز میزان همسانی درونی آن با روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۵ به دست آمد.

روایی محتوایی پرسشنامه نیز با توجه به نظر ۲۰ نفر از اساتید و متخصصان تأیید شده و روایی پیش‌بین پرسشنامه نیز از طریق محاسبه ضریب همبستگی نمره‌های پرسشنامه با نمره‌های پرسشنامه درجه‌بندی سازش‌یافتگی هوستل، ۰/۵۱

گزارش شده است (۴ و ۲۵). جهت تعیین روایی قصه‌ها نیز از نظرات ۵ نفر از افراد متخصص و کارشناس که در زمینه قصه‌گویی کودکان مهارت و تخصص داشتند و ۳ نفر از طلاب علوم دینی به منظور اعلام نظر در خصوص مطابقت مفهومی قصه‌های ساده و خلاصه شده قرآنی با قصه‌های واقعی قرآن استفاده گردید. این قصه‌ها پس از ۵ بار بازخوانی و تجدیدنظر جهت پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفت.

(ج) برنامه مداخله‌ای: شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش و گواه دو بار مورد اندازه‌گیری قرار گرفتند: یک بار قبل از شروع آموزش و بار دوم بعد از اتمام آموزش‌ها. گروه آزمایش تحت تأثیر متغیر مستقل یعنی قصه‌گویی قرار گرفت در حالی که به گروه گواه هیچ‌گونه آموزشی داده نشد.

اعضای گروه آزمایش توسط دو مربی زن که مهارت خوبی در قصه‌گویی و توانایی بالایی در برقراری ارتباط با کودکان داشتند، تحت تأثیر متغیر مستقل یعنی قصه‌گویی قرار گرفتند. این دو مربی در یک کلاس و هر کدام به نوبت یک قصه را بازگویی می‌کردند که هر کدام از آنها در طی روز ۳۰ دقیقه با کودکان کار قصه‌گویی را به صورت گروهی انجام می‌دادند. در حالی که در مورد گروه گواه هیچ‌گونه آموزشی داده نشد. اجرای برنامه قصه‌گویی بر اساس برنامه آموزشی هویدا و همایی (۱۳) طرح شد و طبق جدول زیر انجام شد.

جدول ۱: محتوای جلسات آموزشی

موضوع جلسه	
جلسه اول	آشنایی، توضیح و توجه اهداف طرح به مربیان
جلسه دوم	مربیان پرسشنامه‌های سازش‌یافتگی را به صورت جداگانه برای هر یک از کودکان، قبل از آموزش تکمیل نمودند.
جلسه سوم	سوره هود - قصه حضرت نوح و عاقبت پسر نافرمانش (سازش‌یافتگی اجتماعی)
جلسه چهارم	قصه قوم لوط
جلسه پنجم	سوره یوسف - رابطه حضرت یوسف با برادرانش که به او بدی کرده بودند (سازش‌یافتگی با وضع موجود)
جلسه ششم	قصه حضرت موسی (ظلم و ستم کردن فرعون و زور گفتن او به مردم)
جلسه هفتم	قصه حضرت یونس (رفتارهای اجتماعی مناسب و صبر و بردباری)
جلسه هشتم	جمع‌بندی قصه‌ها و اجرای پس‌آزمون (تکمیل پرسشنامه‌ها برای هر یک از کودکان بعد از اتمام اجرا)

پژوهش، ۴ قصه قرآنی به منظور تقویت سازش‌یافتگی انتخاب شده بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش در بخش آمار توصیفی از آماره‌های میانگین و انحراف استاندارد و در بخش آمار استنباطی جهت پاسخگویی به سؤالات پژوهش از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری یک‌راهه استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۲ شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک گروه‌ها گزارش شده‌اند. همچنین در این جدول نتایج آزمون کالموگروف - اسمیرنف برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها گزارش شده‌اند. آماره کالموگروف - اسمیرنف غیرمعنادار، نشان‌دهنده نرمال بودن توزیع متغیرها است.

قصه‌های قرآنی شامل قصه‌های مطرح در سوره‌های صافات، شمس، طه، هود، موسی و یوسف بودند. قصه‌ها در قالب کلمات ساده و بیانی روان و همراه با توضیح بسیار در مورد رفتارهای صحیح و غلط داستان و مقایسه آن رفتارها با رفتارهای کودکان در کلاس ارائه می‌شدند.

(۵) روش اجرا: بعد از انتخاب افراد مورد مطالعه، به خاطر نوع طرح پژوهش، نخست ضمن بیان اهداف تحقیق به والدین، رضایت‌نامه آنها جهت شرکت در تحقیق اخذ شد و موارد اخلاقی انجام پژوهش بر اساس اساس‌نامه APA همچون داوطلبانه بودن، عدم آسیب جسمی و روانی به کودکان در فرایند تحقیق مدنظر محققان و مجریان بود. مریان دو گروه آزمایش و گواه پرسشنامه سازش‌یافتگی را برای هر یک از کودکان در قبل و بعد از قصه‌گویی تکمیل کردند. در این

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه‌های آزمایش و گواه (تعداد: ۴۰ نفر)

متغیر	وضعیت	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	K-S Z	p
سازش‌یافتگی عاطفی	پیش‌آزمون	آزمایش	۸/۹۰	۱/۴۱	۰/۹۹	۰/۲۷
		گواه	۸/۷۰	۱/۶۲	۰/۷۷	۰/۵۸
	پس‌آزمون	آزمایش	۸/۳۵	۱/۸۴	۰/۹۷	۰/۲۹
		گواه	۸/۹۵	۱/۷۰	۰/۹۴	۰/۳۳
سازش‌یافتگی اجتماعی	پیش‌آزمون	آزمایش	۱۰/۸۰	۲/۳۵	۰/۷۲	۰/۶۶
		گواه	۹/۶۰	۱/۸۷	۰/۹۰	۰/۳۸
	پس‌آزمون	آزمایش	۸/۵۵	۱/۴۶	۰/۹۱	۰/۳۷
		گواه	۹/۸۵	۱/۶۶	۰/۹۱	۰/۳۶
سازش‌یافتگی آموزشی	پیش‌آزمون	آزمایش	۱۰/۵۰	۲/۴۶	۱/۰۲	۰/۲۴
		گواه	۸/۲۰	۱/۵۴	۱/۲۶	۰/۰۸
	پس‌آزمون	آزمایش	۸/۸۰	۱/۹۸	۰/۹۷	۰/۳۰
		گواه	۸/۶۰	۱/۵۰	۰/۹۱	۰/۳۶

به صورت یکجا و با استفاده از تحلیل کوواریانس چندمتغیری یک‌راهه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بدین صورت که ابتدا نتایج تحلیل چندمتغیری گزارش شده و در ادامه فرضیه مورد نظر بیان شده و با استفاده از تحلیل کوواریانس تک‌متغیری به آن فرضیه پاسخ داده می‌شود.

قبل از انجام تحلیل کوواریانس چندمتغیری یک‌راهه مفروضه‌های اساسی این تحلیل مورد بررسی قرار

یافته‌های جدول شماره ۲ نشان می‌دهند که آماره Z آزمون کالموگروف - اسمیرنف برای تمامی متغیرها در هر دو گروه معنی‌دار نیست. لذا توزیع متغیرها در گروه آزمایش و گواه نرمال است.

با توجه به اینکه مؤلفه‌های سازش‌یافتگی یعنی سازش‌یافتگی تحصیلی، اجتماعی و عاطفی از لحاظ نظری و تجربی با یکدیگر ارتباط دارند، بنابراین این فرضیه‌ها

باکس استفاده شد. نتایج این آزمون معنادار نبود ($p < 0/07$)؛ بنابراین ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته یعنی مؤلفه‌های سازش‌یافتگی در دو گروه برابر است. برای بررسی وجود رابطه معنی‌دار بین متغیرهای وابسته از آزمون خی دو بارتلت استفاده شد. با توجه این که آماره خی دو بارتلت برابر $56/59$ به دست آمد که در سطح $0/01$ معنی‌دار است؛ بنابراین می‌توان گفت که رابطه معنی‌داری بین این مؤلفه‌ها وجود دارد.

پس از تأیید وجود مفروضه‌های آزمون، تحلیل کوواریانس چندمتغیری در مورد مؤلفه‌های سازش‌یافتگی در بین گروه گواه و آزمایش انجام شد. مقدار آماره F تحلیل کوواریانس چندمتغیری برابر $(6/44)$ حاصل شد که در سطح $0/01$ معنی‌دار است؛ بنابراین می‌توان گفت که بین گروه آزمایش و گواه از لحاظ مؤلفه‌های سازش‌یافتگی در پس‌آزمون تفاوت معنی‌داری وجود دارد. مقدار اثر پیلای هم مساوی $0/37$ شد. در ادامه با توجه به سوال‌های تحقیق، نتایج آزمون تحلیل کوواریانس تک‌متغیری هر یک از مؤلفه‌های سازش‌یافتگی گزارش می‌شوند.

سوال اول پژوهش: آیا قصه‌گویی قصص قرآنی بر سازش‌یافتگی اجتماعی در کودکان تأثیر دارد؟

در جدول ۳ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس تک‌متغیری تفاوت گروه آزمایش گواه در پس‌آزمون سازش‌یافتگی اجتماعی پس از کنترل نمرات پیش‌آزمون و همبستگی بین این مؤلفه با مؤلفه‌های دیگر سازش‌یافتگی گزارش شده است.

جدول ۳: نتایج تحلیل کوواریانس یک‌راهه تفاوت گروه آزمایش و گواه در مؤلفه سازش‌یافتگی اجتماعی

توان آماری	اندازه اثر	p	F	خطا MS	MS آزمایشی	SS خطا	SS آزمایشی
0/81	0/19	0/006	8/64	2/30	19/91	80/59	19/91

جدول ۳ اندازه اثر نشان می‌دهد که عضویت گروهی ۱۹ درصد از تغییرات سازش‌یافتگی اجتماعی را تبیین می‌کند. توان آزمون نیز با توجه به این جدول، $0/81$ است که نشانگر کافی بودن حجم نمونه است. برای بررسی اینکه میانگین

گرفت. برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از آزمون کالموگروف - اسمیرنف استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ گزارش گردید. این نتایج نشان داد که توزیع مؤلفه‌های سازش‌یافتگی (تحصیلی، اجتماعی و عاطفی) در پیش‌آزمون و پس‌آزمون نرمال است. از آزمون F برای بررسی مفروضه همگنی شیب رگرسیون پیش‌آزمون و پس‌آزمون مؤلفه‌های سازش‌یافتگی در گروه آزمایش و گواه استفاده شد. نتایج نشان داد که همسانی شیب رگرسیون پیش‌آزمون و پس‌آزمون متغیر ترکیبی سازش‌یافتگی در دو گروه آزمایش و گواه معنی‌دار نیست ($F_{(6,56)} = 0/74$, $p < 0/21$)؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شیب رگرسیون پیش‌آزمون و پس‌آزمون در گروه‌ها برابر است. برای بررسی همگنی واریانس‌های متغیرهای وابسته در گروه‌ها، مایلز و بانیارد (۲۶) پیشنهاد می‌کنند در صورتی که تعداد نمونه‌ها در گروه‌ها برابر باشند، واریانس متغیر وابسته در این گروه‌ها برابر در نظر گرفته می‌شود و نیازی به اجرای آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس‌ها نیست. در پژوهش حاضر نیز تعداد افراد گروه آزمایش و گواه هر کدام ۲۰ نفر است. لذا با توجه به معیار فوق، واریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها همگن در نظر گرفته می‌شود. برای بررسی پیش‌فرض همگنی ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها از آزمون ام

با توجه به جدول ۳ آماره F سازش‌یافتگی اجتماعی در پس‌آزمون $8/64$ است که در سطح $0/01$ معنادار است و این نشان می‌دهد که بین دو گروه در میزان سازش‌یافتگی اجتماعی تفاوت معنی‌دار وجود دارد. همچنین با توجه به

جدول ۴ میانگین‌های تصحیح‌شده گزارش شده است.

کدام‌یک از گروه‌ها در پس‌آزمون سازش‌یافتگی اجتماعی پس از تعدیل و کنترل نمرات پیش‌آزمون بیشتر است در

جدول ۴: میانگین‌های برآوردشده نهایی سازش‌یافتگی اجتماعی در گروه‌ها

گروه	میانگین	خطای استاندارد
آزمایش	۸/۳۴	۰/۳۷
گواه	۱۰/۰۵	۰/۳۷

سوال دوم پژوهش: آیا قصه‌گویی قرآن بر سازش عاطفی در کودکان تأثیر دارد؟

در جدول ۵ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس تک‌متغیری تفاوت گروه آزمایش و گواه در پس‌آزمون سازش‌یافتگی عاطفی پس از کنترل نمرات پیش‌آزمون و همبستگی بین این مؤلفه با مؤلفه‌های دیگر سازش‌یافتگی گزارش شده است.

با توجه به جدول ۴ میانگین گروه آزمایش در سازش‌یافتگی اجتماعی (۸/۳۴) کمتر از میانگین گروه گواه در این متغیر با میانگین (۱۰/۰۵) است که با توجه به آزمون F در جدول ۳ معنی‌دار است؛ بنابراین با توجه به این یافته‌ها و با در نظر گرفتن اینکه در پرسشنامه سازش‌یافتگی نمرات کمتر نشان‌گر سازش‌یافتگی بیشتر است، در پاسخ به سوال اول پژوهش می‌توان گفت که قصه‌گویی قرآن بر سازش‌یافتگی اجتماعی در کودکان تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد.

جدول ۵: نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه تفاوت گروه آزمایش و گواه در مؤلفه سازش‌یافتگی عاطفی

SS آزمایشی	SS خطا	MS آزمایشی	MS خطا	F	p	اندازه اثر	توان آماری
۰/۷۶	۱۰۴/۷۱	۰/۷۶	۲/۹۹	۰/۲۵	۰/۶۱	۰/۰۱	۰/۰۷

پاسخ به سوال سوم پژوهش: آیا قصه‌گویی قرآن بر سازش‌یافتگی آموزشی در کودکان تأثیر دارد؟ در جدول ۶ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس تک‌متغیری تفاوت گروه آزمایش و گواه در پس‌آزمون سازش‌یافتگی آموزشی پس از کنترل نمرات پیش‌آزمون و همبستگی بین این مؤلفه با مؤلفه‌های دیگر سازش‌یافتگی گزارش شده است.

با توجه به جدول ۵ آماره F سازش‌یافتگی عاطفی در پس‌آزمون (۰/۲۵) است که معنی‌دار نیست و این نشان می‌دهد که بین دو گروه در میزان سازش‌یافتگی عاطفی تفاوت معنی‌دار وجود ندارد؛ بنابراین با توجه به این یافته‌ها در پاسخ به سوال دوم پژوهش می‌توان گفت که قصه‌گویی قرآن بر سازش‌یافتگی عاطفی در کودکان تأثیر معنی‌داری ندارد.

جدول ۶: نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه تفاوت گروه آزمایش و کنترل در مؤلفه سازش‌یافتگی آموزشی

SS آزمایشی	SS خطا	MS آزمایشی	MS خطا	F	p	اندازه اثر	توان آماری
۰/۰۰۲	۱۰۶/۷۳	۰/۰۰۲	۳/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۹۸	۰/۰۰	۰/۰۵

تفاوت معنی‌دار وجود ندارد؛ بنابراین با توجه به این یافته‌ها در پاسخ به سوال سوم پژوهش می‌توان گفت که قصه‌گویی قرآن بر سازش‌یافتگی آموزشی در کودکان تأثیر معنی‌داری ندارد.

با توجه به جدول ۶ آماره F سازش‌یافتگی آموزشی در پس‌آزمون (۰/۰۰۱) است که معنی‌دار نیست و این نشان می‌دهد که بین دو گروه در میزان سازش‌یافتگی آموزشی

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف مطالعه تأثیر قصه‌گویی قصص قرآنی بر افزایش سازش‌یافتگی اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی انجام شد. در کل یافته‌های تحقیق نشان داد تفاوت معناداری بین میانگین پس‌آزمون گروه آزمایش و گواه در سازش‌یافتگی اجتماعی وجود دارد اما در دو نوع دیگر سازش‌یافتگی یعنی سازش‌یافتگی آموزشی و عاطفی تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده نشد. تأثیر قصه‌گویی بر افزایش مهارت‌های اجتماعی و سازش‌یافتگی اجتماعی در پژوهش‌های قبلی نیز گزارش شده است. برای نمونه می‌توان به پژوهش‌های جمالی فیروزآبادی و آقای میبیدی (۲۳)، داداش‌زاده و پیرخائفی (۱۵)، روشن چسلی (۲۲)، سلیمان‌نژاد و سودی (۹) همایی، کجباف و سیادت (۲۴) و اصغرزاده سلماسی و پور شریفی (۱۱) اشاره کرد؛ بنابراین، این بخش از یافته پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های قبلی هماهنگ و همسو است.

در تبیین این یافته پژوهشی می‌توان به این نکته اشاره کرد که قصه‌گویی به مثابه روی آوردی برای کمک به دانش‌آموزان است که خودشان را درک کنند و مشکلاتشان را مطرح کنند. به همین دلیل، قصه می‌تواند به ایجاد تغییراتی در نگرش آنها نسبت به خود منجر شود. در فرایند قصه‌گویی، دانش‌آموزان با الگو قرار دادن شخصیت‌های قصه‌های قرآنی در مواجهه با مشکلات مشابه، به مهارت‌هایی دست پیدا می‌کنند و با همانندسازی با یک شخصیت داستانی که با مشکل روبرو می‌شود راهبردهای مؤثر را یاد می‌گیرند.

علاوه بر این، در تبیین این یافته پژوهشی یک نکته بسیار مهم وجود دارد و آن اینکه نتایج همه پژوهش‌های قبلی نشان‌دهنده تأثیر مثبت قصه‌گویی بر کاهش مشکلات رفتاری (۱۷، ۱۸ و ۲۲) و بهبود رابطه والد-کودک و افزایش مهارت‌های اجتماعی (۱۶ و ۱۵) بودند؛ بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که قصه‌گویی از طریق کاهش مشکلات فردی و افزایش مهارت‌های اجتماعی باعث افزایش سازش‌یافتگی اجتماعی در کودکان می‌شود. همچنین با استناد به نظریه

یادگیری اجتماعی - شناختی، می‌توان اذعان نمود که کودکان با الگوبرداری از رفتار قهرمانان قصه‌ها و قضاوت در مورد رفتار خود، به اصلاح رفتار خود پرداخته‌اند. در هنگام قصه گفتن، تخیل کودک با واژه‌ها و شخصیت قصه‌ها همسو و هماهنگ می‌شود و بدین ترتیب، رفتارهایی که احترام و تشویق اجتماعی را به دنبال دارد، برمی‌گزیند.

بخشی دیگر از نتایج پژوهش نشان داد که قصه‌گویی بر سازش‌یافتگی آموزشی و عاطفی کودکان تأثیر ندارد. به دلیل نبود پژوهش‌های قبلی در این زمینه امکان مقابله نتایج پژوهش حاضر وجود ندارد؛ اما در تبیین این نتایج می‌توان گفت که در مورد سازش‌یافتگی آموزشی به نظر می‌رسد که کودکان قصه‌گویی را یک مسئله جدی آموزشی در نظر نگرفتند و به همین علت، قصه‌گویی تأثیری در سازش‌یافتگی آموزشی آنها نشان نداده است. در مورد سازش‌یافتگی عاطفی هم به نظر می‌رسد مدت زمان محدود اجرای قصه‌گویی موجب عدم تأثیر قصه‌گویی در سازش‌یافتگی عاطفی کودکان شده است. به همین جهت احتمالاً برای مشخص کردن تأثیر قصه‌گویی بر رشد سازش‌یافتگی عاطفی کودکان نیاز به تحقیقات طولی بلندمدت باشد. همچنین در پژوهش‌های پیشین مشخص شده است که یادگیری‌های قبلی کودکان (۲۶) و باورهای غلط فرهنگی (۲۷ و ۲۸) می‌تواند تأثیرات قصه‌گویی را تعدیل کند به همین جهت ممکن است عدم معناداری نتایج به دلیل این متغیرها باشد.

در نهایت بر اساس یافته‌های حاصل می‌توان نتیجه گرفت که مراکز پیش‌دبستانی بهترین مکان برای آموزش رفتارهای صحیح و جامعه‌پسند به کودکان است و شیوه قصه‌گویی (با تأکید بر محتوای قصص قرآنی) با توجه به ماهیت غیرمستقیم بودن خود و از سویی جذابیت آن در نزد کودکان یکی از بهترین روش‌ها جهت افزایش سازش‌یافتگی به‌ویژه سازش‌یافتگی اجتماعی است. قرآن همان‌گونه که راهگشای بزرگسالان است، می‌تواند راهگشای کودکان نیز باشد و آنها را به سوی رفتارهای مطلوب فردی و اجتماعی هدایت کند.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از همه مربیان و مسئولان مرکز پیش‌دبستانی و نیز اولیای محترم دانش‌آموزان صمیمانه سپاسگزاری می‌گردد.

تضاد منافع: بدین وسیله اعلام می‌شود که این مطالعه هیچ گونه تضاد منافی را برای نویسندگان به دنبال نداشته است.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به نبود یک برنامه آموزشی مشخص در خصوص قصه‌گویی قصص قرآنی که دارای یک پشتوانه نظری باشد، اشاره کرد. همچنین به دلیل شیوه نمونه‌گیری پژوهش امکان تعمیم نتایج به دانش‌آموزان مراکز پیش‌دبستانی دیگر با محدودیت همراه است. بنابراین در این زمینه، انجام یک پژوهش به شکل میان‌رشته‌ای در خصوص تدوین برنامه آموزشی مربوط به قصص قرآنی پیشنهاد می‌شود.

Archive of SID

References

1. Yalim D. First year college adjustment: The role of coping, ego resiliency, optimism and gender [master's thesis]. [Ankara, Turkey]: Social Sciences Faculty, Middle East Technical University; 2007, PP: 10-11.
2. Zarei HA, Mirhashemi M, Sharifi HP. The relationship between thinking styles and academic adjustment in nursing students. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 12(3): 160-166. [Persian].
3. Matsumoto D. *The Cambridge dictionary of psychology*. Cambridge: Cambridge University Press; 2009, PP: 17-18.
4. Hosseini N, Ahghari G, Akbari A, Sharif N. *Inventories of research on the psychology, counseling, education and sociology*. Tehran: Sokhan; 2009, PP: 230-233. [Persian].
5. Yar Mohammadian A, Sharafi Rad H. Analyzing the relationship between emotional intelligence and social adjustment in adolescents. *Applied Sociology*. 2011; 11(2): 35-50. [Persian].
6. Pour Afkari N. *Comprehensive dictionary of psychology - psychiatry: English - Persian*. Fourth edition. Tehran: Contemporary Culture; 2008, PP: 568-568. [Persian].
7. Mazaheri A, Bagheban I, Fatehizadeh M. The effects of group training of self esteem on the social adjustment of the university student. *Daneshvar Raftar Scientific- Research Periodical*. 2006; 13(16): 49-56. [Persian].
8. Khademi M, Mehrvaly F. Survey storytelling as a way in creative education. *Biquarterly Journal of Islamic Education*. 2015; 10(20): 55-75. [Persian].
9. Soleiman Nejad A, Sody H. The effect of social skills training through the stories of Quran on children. *Psychology and Religion*. 2014; 7(2):81-97. [Persian].
10. Yousefi Loya M, Delavar A, Yousefi Loya M. The effect of narrative therapy in reducing symptoms of anxiety disorders in anxious fourth grade students. *Research on Exceptional Children*. 2008; 8(3): 281-294. [Persian].
11. Asgarzadeh Salmasi F, Pour Sharifi H. The effect of narrative therapy on increasing the social adjustment of children with conduct disorder. *Journal of Educational Sciences*. 2011; 4(14): 13-24. [Persian].
12. Mendlowitz SL. Cognitive behavioral group treatments in childhood anxiety disorders: The role of parental involvement. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1999; 38(10): 1223-1229.
13. Hoveyda R, Hamaei R. The impact of quranic stories on emotional intelligence children. *Education Studies and Psychology*. 2010; 11 (1): 61-76. [Persian].
14. Aliakbary M, Alipoor A, Dornajafi Shirazi M. The effect of storytelling on moral intelligence components of preschool female students in Isfahan city. *Social Cognition*. 2014; 3(2): 33-43. [Persian].
15. Dadashzadeh S, Pirkhaefy A. Examining the effectiveness of using storytelling on increasing social intelligence of girl students of fourth and fifth grades in years 90-91. *Journal of Instruction and Evaluation*. 2015; 8(29): 21-29. [Persian].
16. Shokoufefdard SH, Mazaheri MA, Tahmassian K. The effectiveness of attachment - based storytelling on reducing bedtime problems and enhancing child - mother relationship. *Developmental psychology: Iranian psychology*. 2015; 11(43): 273-283. [Persian].
17. Yahya Mahmoudi N, Naseh A, Salehi S, Tizdast T. The effectiveness of group story-based social skills training on children externalizing behavior problems. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychology*. 2013; 9(35): 249-257. [Persian].
18. Nasirzadeh R, Roshan R. The Effect of storytelling on aggression in six to eight-year old boys. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2010; 16(2): 118-126. [Persian].
19. Zarei KH, Parandeh Motlagh Z, Seyedfatemi N, Khoshbakht F, Haghani H, Zarei M. Impact of storytelling on physiological, worry and social anxieties in hospitalized school-aged children. *Medical - Surgical Nursing Journal*. 2013; 2(3, 4): 115-121.

20. Nikmansh Z, kazemi Y. The effects of optimism training on storytelling technique to reduce depression in children. *Contemporary Psychology*. 2010; 5(1): 12-20. [Persian].
21. Behnam Vashani HR, Hekmati Pour N, Vaghee S, Asghari Nekah SM. Effect of storytelling on self-efficacy in children with thalassemia: Application of bandura social cognitive theory. *Journal of Health and Care*. 2015; 17(3): 230 – 239. [Persian].
22. Roshan Chesli R. Social skills training based storytelling impact on improving Social skills and behavior problems in male students with (ODD). *Journal of Clinical Psychology*. 2013; 3(10): 73-93. [Persian].
23. Jamaly firozabady M, Aghaei Meibody A. The effectiveness of storytelling on social skills and relationship between child with the parents of preschool children. *Psychological Researches*. 2014; 6(22): 88-97. [Persian].
24. Homaei R, Kajbaf MB, Siadat A. The effectiveness of storytelling on children's adjustment. *Journal of Psychological Studies*. 2009; 5(2): 133-149. [Persian].
25. Pourshahriar H, Rasoulzadeh K, Khodapanahi, Kazem nejad A, Khafri S. The relationship between adjustment levels and personality traits among the adolescents. *Journal of Behavioral Sciences*. 2008; 2 (2): 97-106. [Persian].
26. Miles J, Banyard P. *Understanding and using statistics in psychology: A practical introduction*. London: SAGE; 2007, PP: 248-249.
27. Shabib AS N, Naderi F, Makvandi B. The effect of storytelling on behavioral problems (aggression-withdrawal) of preschoolers' in Ahvaz. *J Appl Environ Biol Sci*. 2015; 5(8S): 353-357.
28. Pakzadmanesh P, Reisi Z, Ashayeri H. The effect of narrative therapy on aggressive and offensive behaviors of street and working children (Seven- to ten-year-old) in Karaj city in Iran. *Res J Recent Sci*. 2015; 4(12): 55-59.

Archive of SID

Effects of Quran Folktale on Adjustment of Preschool Children

Roghayeh Dorosty¹, Heidar Ali Zarei^{*2}

1. M.A. in Educational Psychology, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Psychology, Islamic Azad University, Khoy Branch, khoy, Iran

Received: July 11, 2016

Accepted: November 13, 2016

Abstract

Background and Purpose: Throughout history, storytelling has always been an interest of people and in the case of children; it is an educational process. For this reason, storytelling is one of the most important means of modifying the behavior of children. Therefore, the present study was conducted with the aim of determining the effect of Quran folktale on adjustment in pre-school student.

Method: The present study was a semi-experimental design. The statistical population of the study consisted of all preschool students in Khoy city in the academic year of 2014 -2015. The sample of the study consisted of 40 children aged 5-6 years old (20 experimental and 20 control group) were selected by available sampling from two classes of a school and randomly assigned to experimental and control groups. The experimental group was trained Quran folktale in 8 sessions. To collect data, adjustment questionnaire (Sinha & Singh, 1993) was used which was carried out in two stages of pre-test and post-test. Data were analyzed using covariance analysis.

Results: The results of hypotheses tests showed that there is a significant difference between the mean scores of experimental and control groups in social adjustment and the average of experimental group was more than control group ($P < 0.05$). But there was no significant difference in the emotional adjustment and academic adjustment between groups.

Conclusion: To increase the social adjustment of children in preschool centers, storytelling especially Quran folktale can be used.

Keywords: Quran Folktale, Adjustment, children

Citation: Dorosty R, Zarei HA. Effects of Quran folktale on adjustment of preschool children. Quarterly Journal of Child Mental Health. 2017; 4(1): 56-66.

***Corresponding author:** Heidar Ali Zarei, Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Psychology, Islamic Azad University, Khoy Branch, khoy, Iran.
Email: Alizarei@iaukhoy.ac.ir Tel: (+98) 044- 36430001